

навпаки, підключення енергії до спонтанних віртуальних форм. По-друге, тут людство дивним чином підпорядковується своїй інструментальній похідній, оскільки вона потребує невинного служіння собі. Отже, людство майже непомітно і начебто природно-закономірно потрапляє у залежність від власного інструментарію, потроху втрачаючи свою волю і свободу.

Радикальним і знову-таки суто управлінським розв'язанням проблеми протистояння дегуманізуючому впливу інформаційного суспільства була б переорієнтація дії інформаційно-комп'ютерної технології з "горизонталі" на "вертикаль". Цьому відповідав би діалог людства з природою, їх співіснування, коли з боку природи забезпечувалася б необхідна множинність форм рівноваги, циклів, абіотичних і біотичних видів, а з боку людства – "стійка нерівновага" його сталого розвитку [8, с. 16-32]. Такий "новий діалог людини з природою", можливий тільки за допомогою відповідно налаштованої інформаційно-комп'ютерної технології, знімав би, власне, у блоці синергетичних законів універсуму і "слабкий абсурд" некерованого наростання складності, і "сильний абсурд" людського спрощення. Більше того, у такому суспільстві, побудованому вже на засадах діалогу, точніше полілогу множини суверенних феноменів життя, можна було б очікувати відтворення втрачених цілісності буття і справжньої свободи людської творчості. Або, метафорично, це перехід від знакової постмодерністської хаотичної павутини-ризми до ієрархічної, множинно-цілісної фрактальної "сніжинки Коха", сенс (доцільна складність) якої виявляється тільки за умови коректного поєднання множини незмітованих, органічно-простих вихідних елементів.

Отже, розвиток сучасної наукової картини світу є одним з аспектів пошуку нових світоглядних сенсів і відповідей на історичні виклики, що постали перед сучасною цивілізацією.

Загальнокультурний сенс наукової картини світу визначається її причетністю до рішення проблеми вибору життєвих стратегій людства, пошуку нових шляхів цивілізаційного розвитку.

Підкреслюється, що сучасна наукова картина світу втілює ідеали відкритої раціональності, і її світоглядні наслідки сполучені з філософсько-світоглядними ідеями і цінностями, що виникають на тлі різних і багато в чому альтернативних культурних традицій.

Сучасна наукова картина світу набуває свого істинного вигляду лише в контексті цілісних, духовно-екзистенційних уявлень і переживань особистості, що намагається не тільки пізнати світ, а й жити в гармонії з оточенням. Орієнтація на гуманістичні цінності стає нині центральною настановою пізнання та перетворення дійсності. Нова гуманітарно-наукова картина світу значно розширює можливості наукового пізнання не тільки соціально-гуманітарних, а й природних явищ і процесів, які сьогодні постають перед людством у перспективі найактуальніших проблем, тривог і сподівань початку третього тисячоліття.

Список використаних джерел

1. Хайдеггер М. Время и бытие / М. Хайдеггер ; [сборник / пер. с нем., сост., вступ. ст., с. VII-XLVIII, и коммент. А. Михайлова]. – М. : Гнозис, 1993. – 332 с.
2. Философия и методология науки : учеб. пособие для

студентов вузов / [под ред. В. И. Купцова]. – М. : Аспект Пресс, 1996. – С. 289-293.

3. Философия : [учебник] / [отв. ред. В. Д. Губин]. – 2 издание. – М. : Проспект, 2004. – 331 с.

4. Эйнштейн А. Собрание научных трудов / А. Эйнштейн. – М. : Наука, 1967. – Т. 4. – 598 с.

5. Пригожин И. Переоткрытие времени / И. Пригожин // Вопросы философии. – 1989. – № 4. – С. 4.

6. Сагатовский В. Н. Философия антропосмизма в кратком изложении. Курс лекций / В. Н. Сагатовский. – СПб. : Изд-во С.-Петербурга. Ун-та, 2004. – 232 с.

7. Янч Э. Самоорганизующаяся Вселенная. Научный и человеческий смысл возникающей эволюционной парадигмы / Э. Янч ; [пер. с англ.] // Обществ. науки и современность. – 1999. – № 1. – С. 143-158.

8. Дышлевый П. С. Естественнонаучная картина мира как форма синтезирования / П. С. Дышлевый // Синтез современнонаучного знания. – М. : Наука, 1973. – С. 94-120.

Chernova L. P., a candidate of philosophical sciences, associate professor, National pedagogical university, is the name of M. P. Dragomanov (Ukraine, Kyiv), lp_chernova@mail.ru

Conformities to law forming of new picture of the world

Conformities to law of forming of new picture of the world are examined. Drawn conclusion, that the new humanitarian-scientific picture of the world extends possibilities of scientific cognition of not only socialhumanitarian but also natural phenomena and processes, that today appear before humanity in the prospect of the most actual problems, alarms and hopes of beginning of the third millennium, considerably.

Keywords: new picture of the world, conformity to law, scientific cognition.

Чернова Л. П., кандидат философских наук, доцент, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), lp_chernova@mail.ru

Закономерности формирования новой картины мира

Рассматриваются закономерности формирования новой картины мира. Сделан вывод, что новая гуманитарно-научная картина мира значительно расширяет возможности научного познания не только социально-гуманитарных, но и естественных явлений и процессов, которые сегодня появляются перед человечеством в перспективе самых актуальных проблем, тревог и надежд начала третьего тысячелетия.

Ключевые слова: новая картина мира, закономерности, научное познание.

* * *

УДК 1(07)

Чаркіна Т. І.

кандидат історичних наук, старший викладач кафедри наглядно-профілактичної діяльності, Національний університет цивільного захисту України (Україна, Харків), tatyancharkina@mail.ru

АНТРОПОЛОГІЗАЦІЯ ІСТОРИЧНОГО ПІЗНАННЯ В ПЕРІОД ПОСТМОДЕРНУ

Сучасний етап розвитку філософського знання приводить до пошуку нових шляхів та методів пізнавальної практики. Це знаходить своє вираження у вивченні проблем соціального пізнання та історичного пізнання як його важливої складової.

Дослідження розкриває поняття історичного пізнання, характеризує його як антропологію. Проведено історичний експеримент у розв'язанні проблем людини, висвітлено поняття "антропологізація" та розкрито її значення для історичного пізнання.

Історичне пізнання як антропологія об'єднує конкретно-наукове, предметне вивчення різноманітних сторін і сфер людського буття з цілісним філософським його осягненням, тобто шляхом осмислення та застосування наукового знання відновлюється цілісний філософський образ людини. "Антропологізація" – це перетворення історії з соціально-економічних та політичних систем в історію людини. Антропологізація історичного пізнання робить наукові дослідження більш змістовними, об'єктивними, тому що наповнює їх людським фактором. Адже завдяки системному підходу до вивчення історичної дійсності, завдяки комплексному науковому аналізу відбуваються найважливіші відкриття.

Ключові слова: історичне пізнання, методологія, антропологія, "антропологізація", школа "Анналів", історико-антропологічний підхід.

Розвиток філософського знання характеризується зміною пізнавальної парадигми як в цілому, так і в

площині філософії історії. Пошук нових шляхів та методів пізнавальної практики знаходить своє концептуальне втілення у філософії постмодернізму. У її межах здійснюється осмислення сучасності та історичного минулого.

Сьогоднішня реальність говорить про “постмодерністський” виклик історикам. І це зрозуміло, адже історичне пізнання сучасності направлене на людину, а соціальні процеси переходять на другий план. Людина, її сутність, діяння, прагнення стали домінуючими об’єктами дослідження. Вагомими категоріями залишаються свідомість і культура.

Поняття історичного пізнання поєднує в собі не лише теоретико–методологічні проблеми, філософські ідеї та концепції, а також багаторівневість історичної науки, що відкриває перспективу вдосконалення форм історичного пізнання. Вирішенню цих проблем сприяє сучасне цивілізаційне тлумачення історичного процесу, методологія комплексного історичного аналізу, виокремлення історичних форм суспільної та індивідуальної свідомості тощо.

Теоретичні вчення авторів В. Дільтея, Г. Зіммеля, М. Вебера, Г. Ріккєрта, М.О. Бердяєва, Ф. Ніцше, М. Гайдегера, К. Яспєрса, К. Поппєра, вчених культурно–цивілізаційного напрямку в філософії історії Д. Тойнбі та О. Шпенгєлера включають роздуми про антропологічну направленість історичного пізнання. Феномен постмодернізму в різних його проявах і аспектах представлений творчістю Ю. Кристева, Ц. Тодорова, Ж. Дельоза, Ж. Деріда, Ж.–Ф. Ліотара, М. Фуко, К. Батлера, В. Вельша. Теоретики постіндустріального суспільства Д. Белл, І. Масуда, О. Тофлер розкрили соціально–економічні передумови постмодерного мислення, а Ж. Липовецьки та А. Турєн досліджували його у соціологічному аспекті.

Критиці методологічних засад історичного пізнання, присвячено багато робіт російських дослідників. Це праці О.С. Гурко, А.В. Гулиги, Ю.В. Давидова, В.М. Діанової, Д.В. Затонського, Л.К. Зибайлова, І.П. Ільїна, В.А. Кутирєва, Н.П. Маньковської, А.М. Пятигорського, Л.П. Рєпіної, І.А. Цуріної, В.А. Шапинського, А.Л. Ястребницької.

Теоретичні і методологічні проблеми історичного пізнання досліджуються у працях вітчизняних авторів: В.П. Андрущенко, І.В. Бойченка, Г.І. Горак, Л.В. Губєрського, С.Б. Кримського, М.І. Михальченка, І.Ф. Надольного, М.В. Поповича, В.Г. Табачковського, В.І. Шинкарука, О.О. Шморгуна, Н.М. Яковенко, Т.І. Ящук. Дисертаційні дослідження О.П. Варениці, Т.К. Гуменюк, Л.М. Димитрової, К.В. Кислюка, О.І. Хоми, Ю.В. Павлова та інших присвячені різним аспектам постмодерністської парадигми.

Мета даного дослідження полягає у визначенні історичного пізнання та його характеристик як антропології. Завдання: визначити поняття історичного пізнання, антропології історичного пізнання; провести історичний екскурс у дослідження проблем людини; висвітлити зміст “антропологізації” та її значення для історичного пізнання.

Однією з найважливіших проблем сучасної філософії та історичної науки є проблема соціального пізнання та історичного пізнання як його важливої складової. У якості об’єкта дослідження у

суспільствознавстві виступає суспільство, яке водночас є і суб’єктом дослідження, так як має справу з діяльністю людей.

Процес пізнання має суспільно–історичний характер, по–перше, тому що всі людські пізнавальні здібності й можливості формуються на основі практики й зумовлені нею, по–друге, людина навчається мислити й пізнавати разом із засвоєнням форм і способів людської діяльності, набутих людством знань, мови, тобто завдяки засвоєнню суспільно–історичного досвіду, накопиченого попередніми поколіннями; по–третє, сам процес оволодіння цим досвідом передбачає життя в суспільстві, у людському колективі; по–четверте, те, що людина може пізнати й пізнає, теж визначається рівнем суспільно–історичного розвитку людства, всесвітньо історичним розвитком загальної системи знань, закріплених у предметах матеріальної та духовної культури, у категоріальній будові мислення, у його структурі, у мові.

Пізнання дійсності є процесом постійної взаємодії суб’єкта й об’єкта, процесом, що перебуває в постійному розвитку й опосередковується активною діяльністю суб’єкта. Як процес діяльності суб’єкта історичне пізнання завжди має суб’єктивний характер. Його результатом є знання, що існують у свідомості суб’єкта (індивідуальній, суспільній). Форми, у яких існує й розвивається знання, за своєю суттю є суб’єктивними образами об’єктивної дійсності. Спрямованість пізнання, його характер, межі досягнення на кожному історичному етапі залежать від суб’єкта пізнання, оскільки зумовлені потребами, інтересами, завданнями та можливостями конкретно–історичного суспільства чи певної соціальної групи за певних умов. Людина, окремі люди, що здійснюють дослідження та відкриття як суб’єкти пізнання, виступають у ролі членів певного суспільства певної історичної епохи. У своїй пізнавальній та науково–дослідній діяльності вони виражають потреби певного суспільства, спираються на ту суму знань, якої досягло це суспільство, а також на ту культуру мислення, яку воно виробило. Однак його конкретного суспільства на певному етапі його розвитку реальним об’єктом його пізнання є не вся дійсність (вона нескінченна й невичерпна), а лише та її частина, що прямо чи опосередковано включена в практичну, передусім матеріально–виробничу діяльність. Отже, не лише суб’єкт, а й об’єкт пізнання має свій конкретно–історичний характер. Людина пізнає насамперед те, що вона практично освоює, змінює, перетворює.

Таким чином, історичне пізнання – це нескінчений процес наближення до абсолютної істини, тобто до чистої, ідеальної, об’єктивної картини минулого. Мета цього пізнання – відродити віру, ідею існування історичної науки справді вільної від сьогоденної потреби, від панівного громадського інтересу.

Російський дослідник І. Гобзов пропонував розглядати три етапи історичного пізнання [1, с. 280]. Перший етап пов’язаний зі збором матеріалу (джерел) з питання, яке цікавить дослідника. Але варто пам’ятати, що джерело містить об’єктивну (але не обов’язково правдиву) інформацію про історичні події чи явища. Крім того, джерело є продуктом, в якому поєднано почуття, емоції, стиль автора.

Другий етап історичного пізнання пов'язаний з відбором і класифікацією джерел. Тут, безперечно, суттєву роль відіграє сам учений. Ерудованому досліднику легко визначити, які джерела містять правдиву інформацію, а які вводять в оману. Крім того, дослідник сам живе в суспільстві і його погляди формуються під впливом суспільного середовища, тому класифікацію джерел він здійснює в залежності від своїх світоглядних позицій, може абсолютизувати значення одних джерел і нехтувати іншими.

На третьому етапі історичного пізнання дослідник підводить підсумки і робить теоретичні узагальнення матеріалу, здійснює реконструкцію минулого, створює його теоретичну модель. І на цьому етапі знову стикаємося зі свідомим чи несвідомим впливом на зміст висновків як особистості ученого, так і суспільства, в рамках якого він працює.

Історичне пізнання сьогодення зробило поворот до антропології. Адже для того щоб зрозуміти, що таке пізнання, треба зрозуміти, що таке людина і її діяльність по суті.

Для глибшого вивчення проблеми вченому потрібно розглядати історичну подію з різних ракурсів. І однією з категорій дослідження, яку слід брати за основу є антропологія. Вона має величезний вплив на всі науки про людину й змушує їх змінюватися. Впливає на світогляд науковців, ламає усталені стереотипи, заповнює певні прогалини в методології наукового пізнання. Сучасний вчений мусить визнати, що введення суб'єктивного фактору в об'єкт і процес історичного пізнання створює умови для глибинного дослідження історичних подій. Суб'єктивними чинниками, виступають люди, їхні цілі, бажання, прагнення.

Сутність антропологічного підходу зводиться до спроби визначити специфіку, основи та сфери людського буття, людської індивідуальності, творчих можливостей людини, виходячи із самої людини і через неї, пояснити як її власну природу, так і смисл та природу навколишнього світу.

У формуванні нового погляду на історію виокремлюють два етапи. Перший – це “антропологічний поворот” школи “Анналів”, започаткований у першій половині ХХ ст.; другий – це “Антропоцид” (В. Візгін), який став новою рисою нових технологій гуманітарного пізнання в другій половині ХХ століття. Останній пов'язаний з постструктуралістськими стратегіями роботи з текстами. Метод пізнання карелював у ставленні до суб'єкта, його інтересів і самопочуття у процесі відтворення історичного минулого.

Школа “Анналів” кардинально переформулювала завдання історичного пізнання. Було створено новий орієнтир і горизонт дослідницької дії: колективна свідомість (її уявлення, стереотипи, спрямування) і світ буденного життя, не представлений у чітких свідченнях, рефлексіях і творах високої культури. З'явилась необхідність читати поміж рядків, відтворювати по натякам, артикуляціям, мовчазним свідченням. Такий підхід поставив суб'єкта у центр всіх зацікавлень і досліджень історика, а історична антропологія в історії створила умови для тлумачення суб'єктивності як предмету й агенту історичного дослідження. Стали

взаємодієвими суб'єктивність історика, з усіма актуальними культурно і соціально обумовленими сподіваннями, бажаннями, прагненнями і суб'єктивність того реального об'єкта історії, який зустрічає нас на порозі кожного історичного факту, документу. Історичне знання наповнилося смислом багатоголосного діалогу, який став підвалиною для розбудови кроскультурних зв'язків існуючого суспільства.

На думку авторки І. Бондаревської, введення суб'єктивного фактору в об'єкт і процес історичного пізнання вже створювало певний “естетичний” ефект: робило легітимними почуття і переживання, більше того, як показав розвиток історії повсякденності, власне почуття індивідів, у їх безпосередності, за межами відкритих ідеологічних примусів, набули переважного значення для історика [2, с. 3].

Гуманітарно–антропологічна орієнтація є провідною у сучасній західній філософії. Це зумовлено кількома причинами: по–перше, прагненням знайти альтернативу “соціалістичному гуманізму”; по–друге, спробами відшукати прийнятні для західного суспільства орієнтири особистого та суспільного розвитку; по–третє, посиленням антисциентичної спрямованості деяких течій західної філософії.

Так, філософська антропологія (від філософія та антропологія) – у широкому сенсі – філософське вчення про природу (сутність) людини; у вузькому – напрям (школа) в західноєвропейській, переважно німецькій, філософії першої половини ХХ століття, що виходив із ідей філософії життя (Дільтей), феноменології Гусерля та інших, у рамках якого робилася спроба відтворити цілісність поняття про людину шляхом використання і тлумачення даних різних наук – біології, психології, етнології, соціології і так далі.

Завданнями цього напряму є системне вивчення й обґрунтування сутності людського буття та людської індивідуальності. Нерідко термін “філософська антропологія” тлумачать у ширшому значенні – як філософське вчення про людину, або філософію людини.

Щоб збагнути сучасний стан історичного пізнання як антропології, необхідний історичний екскурс розв'язання проблем людини. Філософські поняття розуміння людини, особливо на початкових етапах розвитку філософії, відбувалася на основі міфів, легенд, переказів і закладених у них ідей, образів, понять, адже філософія тоді тільки “спиналася на ноги” у своєму розвитку.

У філософії Давньої Індії, людина мислилась як частина світової душі, а людське життя розуміли як певну форму нескінченного ланцюга перероджень. Це відповідало концепції коловороту життя (сансари), яка була найважливішою складовою Упанішад – текстів, які водночас виражали міфологічний, релігійний і філософський світогляди. У вченні про переселення душ межа між живими істотами (рослинами, тваринами, людиною і богами) є дуже умовною, рухливою, непостійною. Тільки людині притаманне прагнення до свободи, до вивільнення від пристрастей емпіричного буття з його законом сансари – карми.

У давньогрецькій філософії спочатку людина не існує сама по собі, а є складовою системи певних

відносин, що тлумачаться як абсолютний порядок і Космос. Людина в такому контексті мислилась як частина Космосу, як мікрокосм, що був відображенням макрокосмосу (частина Космосу в межах людського сприйняття), який розуміли як живий організм. Такі погляди на людину представлені вченими Мілетської школи.

Безпосередньо антропологічна проблематика знаходить свій вияв у діяльності софістів і в творчості автора філософської етики Сократа, які вводять людину в буття як головну дійову особу. “Мірило усіх речей – людина” – основоположний принцип софістів. Платон стояв на позиціях антропологічного дуалізму душі і тіла, хоча душу вважав субстанцією, яка й робить людину людиною, а тіло розглядав як ворожу їй матерію. Тому від якості душі залежала й загальна характеристика людини, її призначення і соціальний статус. У концепції Аристотеля людина розглядається як істота соціальна, державна, політична. На його думку, той, хто не здатний до спілкування, оскільки вважає себе істотою самодостатньою і не відчуває потреб в чомусь, уже не є елементом держави. Він стає або твариною, або божеством. Аристотель звертав увагу ще на дві відмітні ознаки людини – її розум і мову. “Лише людина з усіх живих істот володіє мовою”, – зазначав він. Тому соціальність, розумність, і мова є тими основними характеристиками, що виокремлюють людину від живих істот.

У середньовічній філософії людину трактували як частину світового порядку, встановленого Богом. Вона здебільшого розглядалася як єдність божественної і людської природи, яка знаходила свій вияв в образі Христа. А. Блаженний, наслідуючи Платона, вважав, що людина є протилежністю незалежних душі й тіла, але тільки душа робить людину людиною. Вона є її іманентною субстанцією. Ф. Аквінський трактував людину як проміжну істоту між тваринами й ангелами. Людина, на його думку, є особистісною єдністю душі і тіла. Філософська культура християнства, відкривши внутрішній духовний світ людини, зробила крок уперед в осягненні людини порівняно з античною філософською класикою.

Філософія Нового часу, хоча й не звільнилася повністю від релігійного впливу, проблему людини вирішувала не в містичному світлі, а в реальних земних умовах. Цій філософії органічно притаманний гуманізм і антропоцентризм, вона часто пронизана ідеєю автономії людини, вірою в її безмежні можливості. У Новий час набув поширення механістичний погляд на людину як своєрідну машину (Р.Декарт, Ж.–О. Ламетрі, П.–А. Гольбах, Д.Дідро, К.–А. Гельвецій). Людський організм (на який впливає свідомість і відчуває на собі зворотний вплив) – це самостійна заводна машина на зразок годинникового механізму. Відмінною рисою філософської антропології цього часу є тлумачення людини як продукту природи, яка детермінована законами. За словами П. Гольбаха, вона “не може – навіть подумки – вийти з природи”.

У німецькій класичній філософії проблема людини перебувала у центрі філософських пошуків. Зокрема, І.Кант вважав питання “що таке людина?” головним питанням філософії, а саму людину – “найголовнішим предметом у світі”. Він дотримувався позиції

антропологічного дуалізму, але його дуалізм – це не дуалізм душі і тіла, як у Декарта, а морально–природний дуалізм. Людина, за Кантом, з одного боку, належить природній необхідності, а з іншого – моральній свободі та абсолютним цінностям. Як частина чуттєвого світу явищ, вона підпорядкована необхідності, а як носій духовності – людина вільна. Відмінною рисою людини, за Кантом, є самосвідомість, яка й вирізняє її з–поміж інших живих істот. Гегель у своїй антропологічній концепції зосередився на вираженні становища людини як суб’єкта духовної діяльності і носія загальнозначимого духу і розуму. Особа, зазначив він, на відміну від індивіда, починається тільки з усвідомлення себе як істоти “нескінченної, загальної і вільної”. Хоча представники німецької класичної філософії додали до загальної характеристики людини такі нові риси, як “духовність”, “духовна діяльність”, але ці риси не набули необхідного якісного виміру, оскільки їх антропологічні концепції, як і вся їх філософія, були пронизані виключно духом раціоналізму.

І лише в сучасній філософській думці з її яскраво вираженим прагненням наблизитися до кожної живої людини, з відкриттям глибинної людської ірраціональності внутрішній світ людини, її духовність набувають необхідної оцінки. Першим, хто насмілився перервати пісні тріумфу, які розспівував чистий інтелект, за словами Е. Фромма, був З. Фрейд. Він показав, що розум – найцінніша і найлюдськіша властивість людини – сам піддається змінному впливу пристрастей, і тільки їх розуміння може звільнити розум і забезпечити нормальну працю. У творах З. Фрейда відображено глибоку діалектику соціального і біологічного в людині. Він розкрив силу біологічних бажань, їхню відносну самостійність, здатність до сублимації, тобто можливість “перемикати” власну енергію як на суспільно корисну працю, так і входить в конфлікт із соціальним, з нормами культури і, за певних умов, здобувати над ними перемогу, а за їхнього гальмування бути джерелом невровів.

Двоїстість, суперечливість людської природи формує її цілісність через єдність внутрішнього душевного життя. Цей складний синтезуючий процес у поєднанні з активною зовнішньою свідомою діяльністю і формує людину. Без нього, за словами М. Бердяєва, вона була б лише поєднанням окремих шматків і уламків. Внаслідок цього творчого акту долається тваринна природа людини, реально зростає її свідомість, формується її невід’ємний атрибут – духовність.

Духовність – міра людяності як даність, що закорінена у глибини внутрішнього життя людини і завдяки якій природна людська індивідуальність може реалізувати себе як особу.

У новітній філософії з’являється ще одна важлива риса у тлумаченні специфічних особливостей людської природи – її здатність до трансцендентування. Людину можна визначити як живу істоту, яка може сказати “Я”, усвідомлювати сама себе як самостійну величину, – зауважував Е. Фромм [6]. Тварина живе серед природи і не трансцендентує її, вона не усвідомлює себе і не має потреби в самототожності, як це властиво людині.

Тому тільки людина має здатність піднятися над собою, ідеально відмовитись від своєї емпіричної природи і піднявшись над нею, аналізувати, оцінювати її. Тільки духовне начало в ній, принципово відмінне від усіх емпіричних якостей (зокрема, й інтелектуальних), що виходить за межі її емпіричної природи взагалі, є те щось, що властиве самій лише людині і що визначає її справжню своєрідність. Такі погляди поділяли М. Гайдеггер, М. Бердяєв, В. Соловйов, С. Франк, М. Шелер, Ж.–П. Сартр та інші філософи.

Отже, філософи на різних етапах розвитку філософії прагнули розгадати природу людини, віднайти в ній щось своєрідне, завдяки чому людина є людиною. В різні епохи розуміння цього сутнісного чинника інтерпретувалися по-різному, що цілком закономірно при вивченні такого складного та суперечливого об'єкту.

Таким чином, провідною тенденцією сучасної світової історичної науки є її "антропологізація", тобто перетворення її з історії соціально-економічних та політичних систем в історію людини. Це явище є гуманістичним, прогресивним, перспективним. Сутність антропологічного підходу зводиться до спроби визначити специфіку, основи та сфери власне людського буття, людської індивідуальності, творчих можливостей людини, виходячи із самої людини і через неї, пояснити як її власну природу, так і смисл та природу навколишнього світу.

Історичне пізнання як антропологія об'єднує конкретно-наукове, предметне вивчення різноманітних сторін і сфер людського буття з цілісним філософським його осягненням, тобто шляхом осмислення та застосування наукового знання відновлюється цілісний філософський образ людини.

Антропологізація історичного пізнання робить наукові дослідження більш змістовними, об'єктивними, тому що наповнює їх людським фактором. Адже завдяки системному підходу до вивчення історичної дійсності, завдяки комплексному науковому аналізу робляться найвизначніші відкриття.

Список використаних джерел

1. Гобзов И.А. Введение в философию истории. – Изд. 2-е, переработанное и дополненное. – М. : ТЕИС, 1999. – 363 с.
2. Бондаревська І. Естетичний підхід в історичному дослідженні [Електронний ресурс] / Бондаревська І. – Режим доступу : dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/2003. – 7 с.
3. Ліотар Ж.–Ф. Ситуація постмодерну / Ліотар Ж.–Ф. // Філософська і соціальна думка. – К., 1995. – № 5–6.
4. Павлов Ю.В. Постмодерн: новое видение ценностей / Павлов Ю.В. // Человек и христианское мировоззрение. Альманах. – Симферополь, 2002. – Вып. 7: Жизненные ценности и идеалы XX века. – С. 49–51.
5. Семенов Ю.И. Философия истории: Общая теория, основные проблемы, идеи и концепции от древности до наших дней / Ю.И. Семенов. – М. : Современные тетради, 2003. – 776 с.
6. Фромм Е. Втеча від свободи: Пер з англ. / Фромм Е. / заг. ред. П.С. Гуревича. – М. : Прогрес, 1989. – 272 с.

References

1. Gobozov I.A. Vvdenie v filosofiju istorii. – Izd. 2-e, pererabotannoe i dopolnennoe. – M. : TEIS, 1999. – 363 s.
2. Bondarevska I. Estetichnij pidhid v istorychnomu doslidzheni [Elektronnij resurs] / Bondarevska I. – Regim dostupu : dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/2003. – 7 s.
3. Lyotar J.–F. Situacija postmodernu / Lyotar J.–F. // Filosofska i socialna dumka. – K., 1995. – № 5–6.
4. Pavlov Y.V. Postmodern: novoe vidinie zennostej / Pavlov Y.V. // Chelovek i christianskoe mirovozenie. Almanac. – Simferopol,

2002. – Vip.7: Giznennie zennosti i ideali XX veka. – S. 49–51.

5. Semenov Y.I. Filosofhija istorii: obschaja teoriya, osnovnie problemi, ideali i conceptsii ot drevnosti do nashich dnei / Semenov Y.I. – M. : Sovremennie tetradi, 2003. – 776 s.

6. Fromm E. Vtecha vid svobody: Per. s angl. / Fromm E. / Sag. red P.S. Gurevicha. – M. : Progress, 1989. – 272 s.

Charkina T. I., Candidate of historical sciences, senior lecturer in supervisory and preventive activities, National University of Civil Defense of Ukraine (Ukraine, Kharkov), tatyancharkina@mail.ru

Anthropologization of the historical cognition in Post-Modern period

The modern stage of philosophical knowledge development leads to the search for new ways and methods of cognitive practice. It is expressed in the problems of social cognition and historical cognition studies as their important component.

The research exposes the concept of historical cognition, characterizes it as anthropology. Historical digression is conducted into the human problems study, the concept "anthropologization" is exposed and its value for historical cognition is defined.

Historical cognition as antropology combines specificaly-scientific and subjectional studies of different sides of human existance with its whole philosophical comprehension. In a way of understanding and using the scientific knowledge the whole human's philosophical image is renewed. Antropologization, which means historical transformation from socially-economical and political systems to the human history. Antropologization of the historical cognition makes scientific researches more meaningful and objective, as it fills them with the human factor. Because the most important dicoveries are made by virtue of the systematic approach to the historical reality learning and of the complex scientific analysis.

Keywords: historical cognition, methodology, anthropology, "anthropologization", "school of Annals", historical and anthropological approach.

Чаркина Т. И., кандидат исторических наук, старший преподаватель кафедры надзорно-профилактической деятельности, Национальный университет гражданской защиты Украины (Украина, Харьков), tatyancharkina@mail.ru

Антропологізація історичного пізнання в період постмодерна

Современный этап развития философского знания приводит к поиску новых путей и методов познавательной практики. Это находит свое выражение в изучении проблем социального познания и исторического познания как важной его составляющей.

Исследование раскрывает понятие исторического познания, дает характеристику как антропологии. Проведен исторический экскурс в изучение проблем человека, раскрыто понятие "антропологізація" и определено ее значение для исторического познания.

Историческое познание как антропология, объединяет конкретно-научное, предметное изучение разных сторон и сфер человеческого бытия с целостным философским его пониманием, то есть, путем осмысления, и применения научного знания восстанавливается целостный философский образ человека. "Антропологізація" – превращение истории из социально-экономических и политических систем в историю человека. Она делает исторические исследования более объективными, потому что наполняет их человеческим фактором. Ведь именно благодаря системному подходу к изучению исторической действительности, комплексному научному анализу проводятся величайшие открытия.

Ключевые слова: историческое познание, методология, антропология, "антропологізація", школа "Анналов", историко-антропологический подход.

* * *

УДК 141.1:316,324,8

Шедяков В. Е.

доктор социологических наук, кандидат экономических наук, независимый исследователь (Украина, Киев), shedyakov@mail.ru

ЦЕННОСТНО–СМЫСЛОВЫЕ КОМПЛЕКСЫ КАК ФАКТОР АНТРОПОСОЦИОГЕНЕЗА

Исследуется роль ценностно-смысловых комплексов в реализации как объективных исторических закономерностей трансформации культурно-цивилизационных миров, так и возможностей реализации субъективного воздействия на них. Для этого анализируется место, содержание и возможности в формировании отношения к окружающему миру и общественной практике ценностей, целей, потребностей, способностей, интересов, стимулов, заинтересованности. Изучаются процессы формирования и действия ценностно-смысловых комплексов, характерных для человека и культурно-цивилизационного мира. Делается вывод о перспективных путях повышения эффективности социально-экономических реформ. Перспективы дальнейших научных разведок в данном направлении связаны, по нашему мнению, как с изучением социального и индивидуального измерения существа концептуального коррелята, так и с компаративистикой в сфере социокультурной статистики и динамики, включая возможности